Опорний конспект · 1.1. Алфавіт. Співвідношення звуків і букв

Українська мова · Підготовка до НМТ · Розділ 1. Фонетика. Графіка

1. Український алфавіт — 33 букви

А Б В Г Ґ Д Е Є Ж З И І Ї Й К Л М Н О П Р С Т У Ф Х Ц Ч Ш Щ Ь Ю Я

Найважчі ділянки: **Г→Ґ** · **Е→Є** · **И→І→Ї→Й** · **Щ→Ь→Ю→Я**

Апостроф (’) **не входить** до алфавіту — це не буква і не звук. Твердого знака (ъ) в українському алфавіті немає.

2. Звуки — 38

6 голосних звуків: [а] [о] [у] [е] [и] [і]
Їх позначають **10 букв**: а, о, у, е, и, і, я, ю, є, ї

32 приголосні звуки (22 + 10 м’яких відповідників).
М’який приголосний [л’] — це **один** звук, а не два.

3. Коли букв і звуків різна кількість

Ефект	Що саме	Умова	Приклади (букви / звуки)
+1 звук	**щ**	завжди [шч]	щука 4/5 · борщ 4/5 · щастя 5/6
	ї	завжди [йі]	їжак 4/5 · Україна 7/8 · солов’ї 6/7
	я, ю, є	на початку слова · після голосного · після апострофа · після ь	яблуко 6/7 · моя 3/4 · м’ята 4/5 · пояснює 7/9
−1 звук	**ь**	не позначає звука	сіль 4/3 · день 4/3 · кільце 6/5
	ьо	2 букви = 1 звук [о]	льон 4/3 · сьогодні 8/7 · льотчик 7/6
	дж, дз	у межах кореня — один злитий звук	джміль 6/4 · дзвін 5/4 · бджола 6/5
без змін	**я, ю, є**	після приголосного	люди 4/4 · синє 4/4 · ляля 4/4
	йо	2 букви = 2 звуки	район 5/5 · його 4/4 · майор 5/5
	дж, дз	д — у префіксі, ж/з — у корені	підживити 9/9 · відзначити 10/10

4. Алгоритм підрахунку

1. Порахуй букви. **Апостроф і дефіс не рахуй.**
2. Відніми 1 за кожен **ь** і за кожні **дж / дз** у межах кореня.
3. Додай 1 за кожну **щ** і за кожну **ї**.
4. Додай 1 за кожну **я, ю, є** в сильній позиції (початок слова, після голосного, після ’ або ь).
5. Перевір результат **поелементним переліком звуків**.

5. Типові помилки та пастки НМТ

- апостроф порахований як буква (**п’ять** — 4 букви, 4 звуки);
- м’який приголосний порахований як два звуки;
- я/ю/є автоматично «по два звуки» без огляду на позицію;
- забуто, що **щ** у кінці слова теж [шч];
- не розрізнено **джерело** (7/6) і **підживити** (9/9);
- у порядку за алфавітом **і** поставлено перед **и**.

> Якщо жоден варіант відповіді не підходить — майже завжди причина в тому, що **не помічено ь** або **полічено апостроф**. Перерахуй саме ці два місця.

6. Слова-орієнтири для швидкого самоконтролю

звуків більше
щука 4/5 · їжак 4/5 · м’ята 4/5 · яблуко 6/7 · Україна 7/8 · пояснює 7/9

букв більше
сіль 4/3 · льон 4/3 · джміль 6/4 · дзьоб 5/3 · мільйон 7/6 · сьогодні 8/7

порівну
їдальня 7/7 · п’ять 4/4 · б’ються 6/6 · район 5/5 · щирість 7/7 · підживити 9/9